

Respons

Usbekistan: Om muligheten til å «kjøpe seg fri» og muligheten til å forlate landet ved religiøs anklage

- Vil en person som er anklaget for religiøse forhold kunne «kjøpe seg fri» fra anklagen?
- Vil en person som er i myndighetenes søkelys som følge av religiøse forhold kunne forlate landet ved bruk av bestikkelser?

Kort om kildesituasjonen

Det å innhente informasjon om Usbekistan er en utfordring. Det er et meget begrenset internasjonalt nærvær i landet, det er få uavhengige frivillige organisasjoner tilstede og det er vanskelig å få visum for å besøke landet. Landinfo har derfor ved flere anledninger reist til nabolandene Kirgisistan og Kasakhstan og besøkt grenseområdene til Usbekistan i disse landene. Siste reiser til området var til Bisjkek og Osj i Kirgisistan i oktober 2015 og oktober 2016. Under disse reisene har Landinfo møtt representanter for internasjonale organisasjoner, lokale frivillige organisasjoner, journalister og kilder som har kommet over fra Usbekistan for å snakke med Landinfo.

Spørsmålene om hvorvidt det er mulig å «kjøpe seg fri» fra religiøse¹ anklager, og om det er mulig for personer som på dette grunnlaget er i myndighetenes søkelys å reise ut av landet, er vanskelig å besvare. Det foreligger lite skriftlig informasjon om disse forholdene. Kilder med god kunnskap om forholdene i Usbekistan er imidlertid de som er nærmest til å uttale seg om disse forholdene. Informasjonen er således basert på disse kildenes vurderinger.

¹ Moderat, tradisjonell sunni-islam innenfor hanafi-tradisjonen som det usbekiske regimet representerer, i tillegg til sufi-retningen (tradisjonister) innenfor sunni-islam, er den statlig aksepterte formen for islam i Usbekistan. Religiøse personer som representerer en annen retning innenfor islam, kan havne i myndighetenes søkelys og bli tiltalt for religiøs virksomhet (Landinfo 2015).

Om religiøse anklager

Tidligere president Islam Karimov² var i hele sin regjeringstid svært mistenksom overfor alle som praktiserte eller ble mistenkt for å praktisere en annen form for islam enn den myndighetsgodkjente formen for islam. Presidenten tolket enhver islamsk aktivitet som ikke kan defineres innenfor de statlige rammene som en trussel mot regimet (HRW, møte i Oslo februar 2015).

Usbekistan antas å ha ca. 12 000 politiske fanger, hvor majoriteten sitter fengslet på grunnlag av vage anklager om religiøs virksomhet knyttet til ekstremisme og antikonstitusjonell virksomhet (HRW 2014; HRW 2017, s. 21; Surat Ikramov³, møte i Bisjkek oktober 2015⁴).

Mange av dem som sitter fengslet har blitt domfelt for deltakelse i ulovlig ekstremistorganisasjon eller for besittelse av ulovlig religiøst materiale, etter artikkel 216, 242 og 244 i den usbekiske straffeloven (straffeloven 1994). For mer informasjon om dette, se Landinfos notat (2016).

Vil en person som er anklaget for religiøse forhold kunne «kjøpe seg fri»?

Usbekistan er et svært korrupt land.⁵ Landet ligger som nummer 156 på Transparency Internationals indeks⁶ over verdens mest korrupte land, der 176 er det mest korrupte (Transparency International 2017). Det er mulig å kjøpe seg til det meste i Usbekistan, og Usbekistan omtales som ett av ti land hvor polititjenestemenn lettest lar seg bestikke (Criminal Justice u.å.). Spørsmålet om hvorvidt det er mulig å «kjøpe seg fri» fra anklager og etterforskning på grunnlag av religiøse forhold har vært tatt opp med en rekke kilder i ulike møter. Kildene Landinfo har konsultert er enige om at det vil være svært vanskelig å betale seg ut av en anklage om religiøs aktivitet.

Institute for War and Peace Reporting (IWPR) skriver i sin rapport fra 2005⁷ at hvis mistenkte har mye penger eller har rike slektninger, kan personer bli løslatt mot bestikkelser så lenge deres sak ikke gjelder politisk eller islamsk opposisjon («Political or Islamic opposition»). Rapporten er gammel, men det sammenfaller med den informasjonen Landinfo har fått fra en rekke kilder på reiser til området også de senere årene. Det er Landinfos inntrykk at denne informasjonen

² Karimov ble bekreftet død 2. september 2016, han hadde vært president siden Sovjetunionens oppløsning i 1991.

³ Menneskerettighetsaktivisten Surat Ikramov er leder av en usbekisk menneskerettighetsorganisasjon, og er en av svært få kilder som rapporterer fra Usbekistan.

⁴ HRW (2017) viser til Surat Ikramov som kilde for at antall politiske fanger i Usbekistan skal være ca. 12 000. Surat Ikramov bekreftet selv dette tallet i møte med Landinfo i 2015, men sa den gangen at det reelle tallet kanskje var lavere. Han oppga imidlertid ikke noe annet tall. Landinfo vil anta at det er en del usikkerhet rundt tallet siden ingen internasjonale observatører besøker usbekiske fengsler. Internasjonale Røde Kors får så begrenset adgang til fengslene, med så mange forbehold, at de ikke utfører fengselsvisitter i Usbekistan.

⁵ Transparency International definerer korrupsjon som

«... misbruk av makt i betrodde stillinger for personlig gevinst». TI skiller mellom korrupsjon «ifølge regelen» og korrupsjon «på tross av regelen». Det første omfatter bestikkelser for å oppnå en fordelaktig behandling som mottakeren er forpliktet av loven til å utføre. Det siste omfatter derimot bestikkelser for å oppnå en behandling som mottakeren ikke er forpliktet til å utføre (Transparency International Norge u.å.).

⁶ Indeksen bygger på informasjon om korrupsjon fra ulike undersøkelser foretatt av uavhengige og anerkjente institusjoner (Transparency International 2017).

⁷ Rapporten er gammel, men korrupsjonen i Usbekistan har ikke endret seg i vesentlig grad og situasjonen på dette feltet synes å være mer eller mindre den samme i dag.

Respons Usbekistan: Om muligheten til å «kjøpe seg fri» og muligheten til å forlate landet ved religiøs anklage

fra 2005 derfor fortsatt er gjeldende. En representant for organisasjonen *Bir Duino Kyrgyzstan*, som driver med bekjempelse av korrupsjon, opplyste i 2013 (møte, Bisjkek) at med penger er alt mulig i Usbekistan. Representanten opplyste at de som har en religiøs anklage mot seg kanskje vil kunne kjøpe seg fri, men hvis usbekiske myndigheter skulle få greie på at en tjenestemann har løslatt en person anklaget for religiøs virksomhet, så vil vedkommende tjenestemann kunne bli drept.

Flere andre kilder opplyste at personer som pågripes for mistanke om religiøs aktivitet i Usbekistan blir dømt, og at det vil være nesten umulig for en person å betale seg ut av en slik siktelse. Religiøs ekstremisme og terrorisme ses på som det mest alvorlige straffbare forholdet. En usbekisk journalist som bor utenfor Usbekistan, men som følger situasjonen i landet nøye gjennom familie og hyppige besøk til landet, opplyste at dersom usbekisk politi pågriper en person på grunn av religiøse forhold, vil det være umulig for denne personen å kjøpe seg fri (møter i Almaty september/oktober 2014; usbekisk kilde, skypesamtale oktober 2016). Hvis en person er pågrepet av politiet grunnet anklager om terrorisme eller antikonstitusjonell virksomhet, er det umulig å betale seg ut av situasjonen, selv om saken skulle være fabrikkert, ifølge usbekisk kilde (e-post, oktober 2016). Kilder Landinfo møtte før 2014 uttrykte det samme (NGO som jobber med migrasjon og statsborgerskap, møte i Osj september 2013; menneskerettighetsorganisasjonen Luch Salomona i Osj, september 2013).

Vil en person som er i myndighetenes søkelys pga. religiøs aktivitet kunne forlate landet ved bruk av bestikkelser?

En tidligere medarbeider i HRW opplyste at personer som er i myndighetenes søkelys fordi de enten er religiøse eller mistenkes for å være religiøse i betydningen av å tilhøre en annen retning enn den myndighetsgodkjente formen for islam, vil ha vanskeligheter med å reise ut av Usbekistan. En slik person vil ikke kunne forlate landet ved en offisiell grenseovergang. Det vil videre være svært vanskelig å kjøpe seg ut av situasjonen hvis personen stoppes ved en uoffisiell grenseovergang (e-post, oktober 2016). Det samme ble opplyst fra en usbekisk kilde som har jobbet for en internasjonal organisasjon (skypesamtale, oktober 2016).

En annen kilde har uttalt seg enda mer kategorisk. Menneskerettighetsorganisasjonen *Bureau of Human Rights and Rule of Law* (BHRRL) i Kasakhstan, som i mange år har jobbet med problemstillinger knyttet til migrasjon fra Usbekistan, uttalte i 2014 at usbekere som er ettersøkt av politiet, ikke kan reise ut av landet via offisielle grenseoverganger. Fra sitt datasystem vil grensevaktene kunne se om en person er ettersøkt og derfor stoppe vedkommende. Det forhandles ikke i saker knyttet til religiøs aktivitet, ifølge BHRRL (møte i Tsjimkent, oktober 2014). Hvis personen som er ettersøkt kommer seg over grensen før informasjonen når grensevaktene, kan det likevel være mulig å komme seg ut, ifølge BHRRL.

I tillegg til at det vil være svært vanskelig eller umulig å reise ut via landeveien eller fra en flyplass for en person som er i myndighetenes søkelys grunnet religiøs aktivitet, vil det også være svært vanskelig å få utreisevisum for å reise til land utenfor de tidligere sovjetrepublikkene.⁸ En internasjonal organisasjon som jobber med problemstillinger knyttet

⁸ For å reise til land utenfor de tidligere sovjetrepublikkene, krever usbekiske myndigheter at usbekiske borgere skal ha et utreisevisum i passet. Usbekistan krever også et eget utreisevisum for å besøke de tidligere sovjetrepublikkene Tadsjikistan og Turkmenistan. Se mer om utreisevisum i Landinfos respons (2015).

til Usbekistan og en usbekisk journalist uttalte i september 2014 at en person med slike mistanker mot seg ikke vil få utstedt utreisevisum for å reise ut av Usbekistan på lovlig måte. Det vil også være svært vanskelig å bestikke seg til et slikt utreisevisum (møter i Almaty, september 2014).⁹

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Criminal Justice (u.å.). *10 Most corrupt Police Forces in the World*. [s.l.]: Criminal Justice. Tilgjengelig fra <http://www.criminaljusticedegreesguide.com/features/10-most-corrupt-police-forces-in-the-world.html> [lastet ned 13. mars 2017]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2014, 25. september). “*Until the very end*” – *Politically motivated imprisonment in Uzbekistan*. New York: HRW. Tilgjengelig fra https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/uzbekistan0914_ForUpload_0.pdf [lastet ned 6. mars 2017]
- HRW (2017, januar). *Uzbekistan: World report 2016*. New York. HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/uzbekistan> [lastet ned 8. mars 2017]
- Institute for War and Peace Reporting (IWPR) (2005, 14. november). *Uzbek Prisons - A Survivor's Guide*. London: IWPR. Tilgjengelig fra <https://iwpr.net/global-voices/uzbek-prisons-survivors-guide> [lastet ned 13. mars 2017]
- Landinfo (2015, 15. desember). *Uzbekistan: Utreisevisum*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/3270/1/3270_1.pdf [lastet ned 13. mars 2017]
- Landinfo (2016, 15. juli). *Uzbekistan: Islamsk praksis utenfor myndighetenes rammer*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig http://www.landinfo.no/asset/3390/1/3390_1.pdf fra [lastet ned 6. mars 2017]
- [Straffeloven] (1994, 22. september). *Criminal Code of the Republic of Uzbekistan*. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/3ae6b59216.html> [lastet ned 6. mars 2017]

⁹ Se Landinfos respons om utreisevisum (2015) for mer informasjon om utreisevisum.

- Transparency International (2017, 25. januar). *Corruption Perceptions Index 2016*. Berlin: TI. Tilgjengelig fra http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016#table [lastet ned 17. mars 2017]
- Transparency International Norge (u.å.). *Hva er korrupsjon?* Oslo: TI Norge. Tilgjengelig fra <http://transparency.no/hva-er-korrupsjon/> [lastet ned 3. mars 2017]

Muntlige kilder

- Bir Duino Kyrgyzstan. Møte i Bisjkek september 2013.
Organisasjonen jobber med bekjempelse av korrupsjon i Sentral-Asia.
- Bureau of Human Rights and Rule of Law (BHRRL). Møte i Tsjimkent oktober 2014.
Organisasjonen jobber med migrasjon i grenseområdet til Usbekistan.
- HRW, dvs. Human Rights Watch. Møte i Oslo februar 2015.
- HRW, ved en tidligere medarbeider. E-post oktober 2016.
- Internasjonal organisasjon. Møte i Almaty oktober 2014.
- Ikramov, Surat Møte i Bisjkek oktober 2015.
Surat Ikramov er en menneskerettighetsaktivist som leder den usbekiske menneskerettighetsorganisasjonen Initiative Group of Independent Human Rights Defenders i Tasjkent. Han er en av svært få kilder som rapporterer om menneskerettighetssituasjonen i Usbekistan fra Usbekistan.
- Luch Salomona, kirgisisk NGO. Møte i Osj september 2013.
Organisasjonen består av flere advokater som jobber med menneskerettighetsaker og fører saker for retten.
- NGO. Møte i Osj, september 2013.
Organisasjonen jobber med migrasjon- og statsborgerskapsaker.
- Usbekisk journalist. Møte i Almaty september/oktober 2014.
Journalisten bor utenfor Usbekistan, men reiser jevnlig til Usbekistan for å besøke familie. Han følger situasjonen i hjemlandet nøye og skriver om forholdene i Usbekistan.
- Usbekisk kilde. Skypesamtale oktober 2016 og e-post oktober 2016.
Kilden bor utenfor Usbekistan, men følger situasjonen nøye. Kilden har tidligere jobbet for en internasjonal organisasjon.

© Landinfo 2017

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Respons Usbekistan: Om muligheten til å «kjøpe seg fri» og muligheten til å forlate landet ved religiøs anklage